

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ІЗ ПРОЯВАМИ АГРЕСІЇ В УМОВАХ СИТУАЦІЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Слободяник Вадим

Підлітки стикаються з численними викликами, зумовленими соціальною та економічною нестабільністю, що впливає на їх психоемоційний стан. Невизначеність провокує тривожність, фрустрацію та агресію, яка може проявлятися в різних формах. Попри активне дослідження цієї проблеми, недостатньо вивчено індивідуально-психологічні особливості агресивних реакцій та механізми адаптації у кризових умовах. Зокрема, бракує комплексного аналізу індивідуально-психологічних особливостей, що зумовлюють агресивні реакції, а також механізмів психологічної адаптації в умовах нестабільності. Не до кінця з'ясовані чинники, які або посилюють, або, навпаки, знижують агресивність підлітків у контексті зовнішніх стресогенних впливів.

Мета публікації полягає в емпіричному виявленні психологічних особливостей агресивної поведінки підлітків.

Впродовж Нового часу філософи та науковці розглядали людську агресивність крізь призму. Філософи та науковці по-різному трактували агресію: Т. Гоббс вважав її природженою, а Дж. Локк підкреслював роль соціального середовища. Дж. Уотсон у межах біхевіоризму пояснював поведінку впливом зовнішніх чинників. Сучасні дослідження аналізують агресію як деструктивний (Н. Тінберген) чи адаптивний (Г. Левін, Б. Флейшман) феномен, що може виконувати захисну чи цілеспрямовану функцію.

Дослідження на базі Вінницького фахового коледжу КНУБА охопило 70 осіб, серед яких 53% підлітків мають низький рівень агресивності, демонструючи контроль емоцій, 36,7% респондентів проявляють помірну агресію залежно від ситуації, а 10% мають високий рівень, що свідчить про імпульсивність та використання агресії для зняття напруги.

Аналіз структурних компонентів агресії за *методикою Басса-Даркі* засвідчив,

що найвищі показники припадають на шкалу «образа» (68,03 бали), що може свідчити про схильність підлітків до переживання негативного ставлення до оточення, особливо в умовах стресу. Значні середні значення також зафіксовано за шкалами «дратівливість» (50,7 бала) та «негативізм» (50 балів), що свідчить про емоційну нестійкість та підвищену чутливість до фруструючих ситуацій. Результати опитування за шкалою Кука-Медлей демонструють зростаючу тенденцію до проявів цинічного ставлення серед підлітків: 10% опитаних мають високий рівень цинізму, тоді як 50% – середній рівень із тенденцією до зростання. Аналогічна динаміка простежується й за шкалами агресивності та ворожості: частина досліджуваних демонструє помірні показники, які можуть переходити у високі.

Загалом отримані дані свідчать про те, що підлітки в умовах невизначеності демонструють різноманітні форми агресивної поведінки, серед яких найбільш поширеними є вербальна та непрямая агресія, а також ворожість і цинізм. Такі реакції можуть бути наслідком внутрішнього емоційного напруження. Підвищена схильність до образливості та відчуття провини вказує на те, що агресивна поведінка підлітків часто виступає не лише захисною реакцією, але й способом вираження внутрішнього дискомфорту чи незадоволеності, що підкреслює потребу в психологічній підтримці та розвитку навичок конструктивного емоційного реагування.

Таким чином, в результаті проведеного теоретичного та емпіричного дослідження, результати засвідчують, що агресивна поведінка підлітків є багатофакторним явищем, зумовленим як індивідуально-психологічними особливостями, так і впливом зовнішнього середовища. Особливої актуальності набуває ця проблема в умовах соціальної або особистісної невизначеності, яка значною мірою посилює емоційну нестабільність. Підлітки, які характеризуються високою емоційною вразливістю, підвищеною реактивністю до критичних зауважень і недостатнім рівнем впевненості в собі, часто використовують агресивні форми реагування як своєрідний захисний механізм. Такі реакції можуть слугувати

спробою самоствердження, подолання внутрішнього напруження або компенсації почуття безпорадності перед обставинами, які вони не можуть контролювати. У цьому контексті агресія виступає не лише як деструктивна поведінка, а й як показник глибших психоемоційних труднощів, що вимагають своєчасної психологічної підтримки, розвитку адаптивних механізмів подолання стресу та формування навичок конструктивного спілкування.

Агресивна поведінка підлітків зумовлена особистісними та ситуаційними чинниками, такими як емоційна нестабільність, низька самооцінка та соціальна невизначеність. Найпоширенішими її формами є вербальна та непрямая агресія, що свідчить про труднощі у соціальних взаємодіях. Агресія часто виконує захисну функцію, реагуючи на фрустрацію та нестачу контролю. Психологічна підтримка та розвиток навичок саморегуляції допоможуть знизити рівень агресивності та покращити соціальну адаптацію.

Перспективи дослідження агресивної поведінки підлітків включають аналіз гендерних особливостей, вплив цифрового середовища та кібербулінгу. Важливим є вивчення зв'язку агресії з тривожністю та фрустрацією, а також розробка психопрофілактичних програм для зниження агресивності. Особливої уваги потребує роль сімейного та шкільного середовища у формуванні поведінкових реакцій.

Список використаних джерел

1. Ворона В. С. Феномен агресивної поведінки в підлітковому віці. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. Харків, 2019. С. 294-296.
2. Гришук В. Ю. Підліткова субкультура: психологічні та соціальногрупові особливості. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 3 (7). С. 38-46.
3. Парфанович І., Калаур С., Турчин-Кукаріна І. Діагностика агресивної поведінки підлітків у контексті профілактично-корекційного соціально-педагогічного впливу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. Т. 6. 120 с.
4. Росинюк Р. А. Особливості прояву агресії в підлітковому віці. *Соціальна адаптація особистості в сучасному світі – inforum*. 2019.